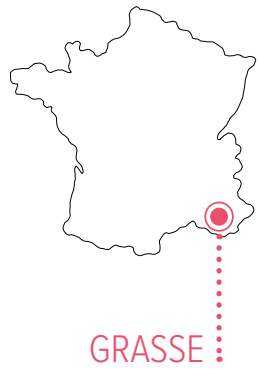

DE WEDERGEBOORTE
VAN PARFUMHOOFDSTAD
Grasse

In de gouden jaren van het ambachtelijke parfum wilde iedere Parijse couturier een eigen geur uit Grasse, daarna raakte de parfumstad in de versukkeling. Tot Unesco in 2018 het savoir-faire van Grasse erkende als Immaterieel Erfgoed.

TEKST **FABIAN TAKX** FOTOGRAFIE **REBECCA MARSHALL, FABIAN TAKX, IMAGESELECT, ADOBE STOCK**

De milde ochtendzon streelt de velden waar vrouwen hun rieten manden vullen met vers geplukte jasmijn. Een tafereel als op een schilderij van Renoir. Begin september is er uiteraard geen meiroos te bekennen – ook wel bekend als *rosa centifolia* of *la reine de la séduction* (de koningin van de verleiding). De tuberoos is net geoogst, maar de jasmijn staat nog volop in bloei. We zijn vroeg opgestaan om kweker Pierre Chiarla, zijn moeder en enkele jonge vrouwen bezig te zien. Dat gaat met beleid, want de knoppen van deze kleine, witte, geurige bloem zijn bijzonder kwetsbaar. De jasmijn opent haar kelk ’s nachts en ruikt in de vroege morgen het sterkst, dus dan moet ze worden geplukt, voor ze verlept en haar geur verliest. Daarna gaan de bloemknoppen snel naar de fabriek om te worden gekoeld, zodat ze later

kunnen worden verwerkt tot *essence absolue*: het geconcentreerde geurextract dat de basis vormt van parfums. De waarde van de bloemen is astronomisch. Pierre rekent voor dat voor twee microgram parfum een liter *essence* nodig is, en voor die liter wel achthonderd tot duizend kilo jasmijn. Voor een kilo jasmijn zijn zeven- à tienduizend bloemen nodig, allemaal met de hand geplukt. Eén kilo kost meer dan honderd euro. En nu hij toch bezig is: in een normaal jaar oogsten ze ongeveer negen kilo bloemen per dag, maar door de klimaatverandering zijn het er dit jaar maar vijf à zes. Maar genoeg gerekend, want in de verte doemt een interessant duo op. Een man van middelbare leeftijd, geheel in casual zwart, en een jongere man met een bandana en een schoothondje. De oudere heer blijkt Geoffrey Nejman, afnemer van de hele productie van Pierre voor Maison Micallef. Een *parfumeur de niche et de luxe* die parfumcollecties produceert met aansprekende namen als *Secrets of Love*, *Spiritual* en *Royal*

Gevraagd naar het effect van *Secrets of Love* roept hij ondeugend “*Erotic!*” en barst in schalks gelach uit

Vintage. Die kan hij desgevraagd ook typeren. Gevraagd naar het effect van *Secrets of Love* roept hij ondeugend “*Erotic!*” en barst in schalks gelach uit. Een van de belangrijkste bestanddelen van die sensuele geur: jasmijn.

Camouflage en verleiding
In het Musée International de la Parfumerie (MIP) in Grasse staat medewerkster Élodie met een grote leren mand klaar. Daarin zitten geuren en attributen om te laten ruiken waar ze het over heeft. Ze vertelt dat aromatische geuren een lange geschiedenis hebben, waarin drie pijlers te onderscheiden zijn: communicatie, camouflage en verleiding. Zo stuurden de Egyptenaren de overledenen al bewierookt naar het dodenrijk, waar het sowieso al goddelijk rook. De Grieken en Romeinen combineerden hun lichaamscultus met aangename geurtjes, en in de Middeleeuwen

wasten de mensen zich een tijdlang niet uit angst voor de pest, waarvan ze dachten dat die door water werd overgebracht. Om onaangename lichaamsgeuren te camoufleren werden geurtjes gebruikt. Pas in de 18de en 19de eeuw vond de overgang plaats naar het parfum als instrument van verleiding. Ze werden verpakt in mooie, unieke flacons en zo meegedragen als bijou. “Zoals nu een smartphone”, actualiseert Élodie. In het museum bevindt zich ook een ‘parfumorgel’, een kast uit 1900 van parfumeur Jean Carles uit Grasse, met tweehonderd geuren waarmee hij zijn ‘geurakkoorden’ samenstelde. Die staan opgesteld volgens de *pyramide olfactive*, de geurpiramide, met de topnoten (*notes de tête*) boven, de hartnoten (*notes de cœur*) in het midden en de basisnoten (*notes de fond*) onderop. De topnoten zijn lichter, bijvoorbeeld citrusvruchten (*agrumes*), munt en basilicum. De hartnoten komen vaak van bloemen >

Openingspagina’s, links: roze paraplu’s vrolijken de binnenstad van Grasse op, een idee van de burgemeester; rechts: parfumiëre Corinne Marie Tosello in de geurtuinen van het parfumeriemuseum. Linkerpagina, v.l.n.r.: de jasmijnpluk bij Pierre Chiarla; enkele ‘notes de fond’ tijdens een parfumworkshop van Corinne Marie Tosello in de tuinen; de parfumiëre snuift het parfum op dat de auteur heeft samengesteld tijdens de workshop.

Boven: Laurence Fanuel in haar 'laboratoire'; het door haar gecreëerde parfum Finou. Rechts: een vrolijke jasmijnplukster in de tuinen van Pierre Chiarla.

en de basisnoten van kruiden, hout en muskus. Elodie laat me muskus ruiken, een bijzonder onaangename basisnoot die werd gemaakt van het uitstrijksel van de klieren van het muskushert, dat daarvoor moest worden gedood. Gelukkig wordt muskus nu synthetisch samengesteld. In de nieuwbouw bevindt zich ook een kas met tropische planten – de serre – voor geuren die je niet in Europa vindt, zoals vanille (Mexico) en citroengras (“als je in de bladeren wrijft, laten de moleculen hun geur los”). De geschiedenis van het *parfum de Grasse* krijg je hier ook te zien. Vanaf de 17de eeuw stond Grasse bekend om zijn geparfumeerde leren handschoenen, maar toen het leer te duur werd kwam de parfumerie als zelfstandige bedrijfstak op. Op velden waar voorheen druiven, olijven en koren stonden, werden nu planten en bloemen gecultiveerd waar parfum van kon worden gemaakt. De ligging van het ‘balkon van de Côte d’Azur’, tussen de bergen en de zee, was ideaal, vanwege zijn milde zonlicht en mediterrane wind.

Het ware ambacht

Aan de rand van Grasse liggen de olfactorische tuinen van het museum. Parfumière Corinne Marie Tosello zal me er rondleiden. Maar eerst vertelt ze over de gouden jaren van Grasse, van 1930 tot 1950, toen alle bekende couturiers een eigen parfum uit de stad wilden. Maar zoals dat gaat, de bloemen en planten werden daarna uit goedkopere

landen ingevoerd en steeds meer synthetische geuren kwamen uit het laboratorium, waardoor al dat vakmanschap steeds overbodiger leek te worden. Rond de laatste eeuwwisseling ontdekten de kinderen van vroegere leveranciers het echte ambacht opnieuw. Zij wisten de grote parfummerken ervan te overtuigen dat essences van echte bloemen en planten iets extra’s bieden, meer diepte, meer complexiteit en nuance. “Het natuurlijke maakt echt verschil”, bezweert Corinne me. “De geurmoleculen die je door synthese verkrijgt, zijn veel minder rijk. Je voelt gewoon dat er iets ontbreekt.”

De inzet voor het ware ambacht resulteerde uiteindelijk in 2018 in de erkenning van het savoir-faire van Grasse als Immaterieel Erfgoed door Unesco. Onder de expertise vallen het kweken van de planten en bloemen, de extractie van de grondstoffen en de kunst van het componeren van een parfum. Die erkenning heeft steeds meer grote parfummerken over de streep getrokken. Zo laat Chanel op eigen velden bij Grasse rozen en jasmijn verbouwen voor het befaamde Chanel numéro 5, met een eigen laboratorium om de essences te maken. Daarna volgden bekende merken als Dior, Lancôme en Guerlain. Die topmerken sponsoren ook de museumtuinen waar Corinne me langs een *parcours olfactive* leidt dat met veel liefde wordt onderhouden. Intussen vertelt ze waarom het zo moeilijk is om een ‘neus’ van een groot merk te spreken te krijgen, het genie dat de nieuwe geurakkoorden samenstelt van de parfums die een groot publiek aanspreken en voor miljoeneninkomsten zorgen. “Een *nez* is meestal heel gereserveerd en zeer op geheimhouding gesteld”, weet ze. “Hij houdt er ook niet van om over zijn werk te praten. En hij kan dat ook niet altijd, want hij drukt zich uit via zijn creaties. Je moet hem zien als een echte kunstenaar, met zijn parfums als zijn oeuvre.”

Als we langs de topnoten-afdeling lopen met citrusvruchten, munt en bergamot, vertelt ze dat bij de opleiding tot parfumeur je geuren leert onthouden door ze te koppelen aan persoonlijke

TECHNIEKEN

In de parfumproductie werd gebruikgemaakt van alambieken om met behulp van stoom geuren te onttrekken aan bloemen en planten. De *enfleurage* is een alternatieve techniek voor bloemen als de tuberoos en de jasmijn, die te teer zijn om op die manier te verwerken. Bij de *enfleurage* worden de bloemen op een soort raster gelegd met dierlijke vetten, waar de geuren in trekken. Daarna wordt het geurende vet in een alambiek gedaan om de geuressences te maken. In de roman *Het parfum* van Patrick Süskind worden die technieken in geuren en kleuren beschreven.

Parfums werden vroeger verpakt in mooie, unieke flacons en megedragen als bijou. “Zoals nu de smartphone”

herinneringen. Daardoor onthoud je ze beter en kun je ze later gebruiken bij het creëren van spannende parfums. Zo ontdek ik dat de ‘hout-noten’ van de Indiase grassoort vetiver me doen denken aan mijn vader, patchouli aan hippies en Wereldwinkels, en kamfer aan een handel in Perzische tapijten. De zoetgeurende tuberoos, die eigenlijk uit Mexico komt, roept warme herinneringen op aan mijn moeder. Corinne vertelt dat ze tijdens haar opleiding tot parfumeur iedere dag vijftien nieuwe geuren moest ruiken en later kunnen herinneren. Daarna helpt ze me om mijn eigen parfum samen te stellen tijdens een privé-workshop parfumerie, midden in de tuin.

Levendig oud stadje

In Grasse kun je ook enkele parfumfabrieken bezoeken. Zoals die van Fragonard. De bekende rococoschilder Fragonard werd geboren in Grasse, vandaar dat de fabriek van het parfummerk aan het begin van de 19de eeuw naar hem werd vernoemd. In het in 2015 gerenoveerde gebouw kun je tijdens een gratis rondleiding kennismaken met oude technieken als het distilleren in alambieken en de

enfleurage chaud et froid. De tour eindigt op heel natuurlijke wijze in de boetiek van Fragonard waar je parfums, zeepjes en andere welriekende producten kunt aanschaffen. Daarna is het leuk om door Grasse te slenteren, een levendig oud stadje met steile straatjes en middeleeuwse gebouwen. Patrick Süskind heeft Grasse en zijn parfumateliers uitgebreid beschreven in zijn bestseller *Das Parfum*. De plekken waar seriemoordenaar Jean-Baptiste Grenouille wellustig jongemeisjesgeuren opsnuift, zijn nog altijd herkenbaar, maar mijn stadsgids Laurent kreeg van de auteur geen toestemming ze te gebruiken voor een rondleiding ‘In de voetsporen van Jean-Baptiste Grenouille’. Daarbij zou je ook de Place aux Aires aandoen, het langgerekte plein waar vroeger de leerlooiers hun huiden wasten in een soort geul met water uit de bergen. Het moet er vroeger verschrikkelijk gestonken hebben. Of het bisschoppaleis, waarvoor Grenouille zou worden terechtgesteld.

Aromatisch geheugen

Grasse telt nu nog maar een handjevol parfumeurs die hun eigen creaties verkopen in een winkel. We

“Sommige mensen gaan huilen als ze een bepaald parfum ruiken. Eerst komt de emotie, daarna wat er is gebeurd”

bezoeken L’atelier de Rosa Rose van Laurence Fanuel, parfumeur, schilderes en theatermaker. Zij zorgde voor bijpassende geuren tijdens de theatervoorstelling *La belle et la bête*. De geboren Belgische heeft bij verschillende grote levensmiddelenconcerns gewerkt, want de parfumerie is overal. Ze weet alles van de werking van geuren en heeft er veel lezingen over gegeven. “Geuren werken subliminaal”, zegt ze. “Ze werken onbewust, niet rationeel. Zonder dat je er erg in hebt roepen ze herinneringen in je op, aan plaatsen, eten, gebeurtenissen en gevoelens. Sommige mensen gaan huilen als ze een bepaald parfum ruiken. Eerst komt de emotie, daarna komt boven wat er precies is gebeurd.”

Ze heeft in haar eigen laboratorium twee geuren gemaakt, die ze in haar winkel verkoopt: het parfum Finou en de eau de cologne Je respire. “Finou heb ik gemaakt voor een klant die een bijzondere *tendresse* voelde voor haar grootmoeder en een geur wilde die de herinnering aan haar zou oproepen. Ik heb me verdiept in de persoonlijkheid van haar grootmoeder, in wat voor huis ze woonde en in welke omgeving, wat de geuren, bloemen en planten waren die mijn cliënt zich herinnerde van haar oma, en daarna kon ik mijn compositie samenstellen. Ik heb er veel bloemen in verwerkt, vooral de narcis, veel *notes blanches*

plus een chocolate-accent.” Laurence zegt zo’n sterk aromatisch geheugen te hebben dat ze elk parfum kan namaken als ze het eenmaal geroken heeft. En al die geuren kan ze ook tot in detail beschrijven. “Mijn droom is dat er veel onafhankelijke parfumeurs met een eigen boetiek zich hier zullen vestigen, waarvoor de mensen speciaal naar Grasse komen. Nu zijn het er nog maar drie.”

Zéro construction

Tenslotte word ik ontvangen door niemand minder dan de burgemeester van Grasse, Jérôme Viaud. Hij zetelt uiteraard in het stadhuis, wat vroeger het bisschoppaleis was. Al is hij pas 43, hij is al zes jaar burgemeester. En al is hij van een rechtse partij, hij heeft wel zeventig hectare grond waarop eerst villa’s zouden komen, vrijgemaakt voor parfumbloemenvelden. Zeer tot ongenoegen van de projectontwikkelaars natuurlijk. “Ik heb gezegd: *zéro construction*! Daar was niet iedereen blij mee”, constateert hij glunderend. Nu het parfumambacht weer bloeit, verwacht hij een heel nieuwe golf van parfumtoeristen, ook door de tuinen van het parfummuseum. Bij het afscheid geeft hij me een geurkaars in een buidelkje met het embleem van Grasse cadeau. “Ik heb hem speciaal laten maken.” ■

Onder: de parfumbriek van Fragonard die je kunt bezoeken. Rechts, v.l.n.r.: parfumflacons in het parfumeriemuseum; een standbeeld van de schilder Jean-Honoré Fragonard; straatbeeld in het centrum van Grasse.

Tips & adressen

Musée International de la Parfumerie (MIP)

Alles over de geschiedenis van het parfum, van de Egyptenaren tot die van Grasse. Met onder meer een reiskoffer van Marie-Antoinette die vijftig precieuze objecten bevat, waaronder parfumflesjes.

2, boulevard du Jeu de Ballon.
museesdegrasse.com

Jardins du MIP

De uitgestrekte tuinen met planten en bloemen van het internationale parfumeriemuseum liggen iets buiten Grasse. Parfumière Corinne Marie Tosello geeft er rondleidingen, met aan het eind een workshop parfum maken van twee uur in de tuinen van het MIP. Ze is te boeken via de Musées de Grasse of via connessens.com

979, chem. des Gourettes, Mouans-Sartoux.
museesdegrasse.com

Laurence Fanuel

Deze parfumière heeft haar eigen boetiek in het centrum van Grasse waar ze haar eigen schilderkunst en zelf gecreëerde parfums verkoopt.

L'Atelier de Rosa Rose,
1, rue des Fabriques.
atelierrosarose.com

Villa Musée Jean-Honoré Fragonard

Jean-Honoré Fragonard (1732-1806) was in de 18de eeuw een soort hofschilder van Louis XV, of eigenlijk van zijn minnares Madame du Barry. De zoon van een parfumeur uit Grasse schilderde het interieur van deze villa, die toebehoorde aan zijn neef, een vrijmetselaar. Tijdens de Franse Revolutie vluchtte Fragonard hierheen en woonde er twee jaar.

23, boulevard Fragonard.
museesdegrasse.com

De kathedraal van Grasse

De 13de-eeuwse kathedraal oogt van binnen massief Provençaals-romaans. Hij is 'vastgeplakt' aan het bisschoppelijk paleis (nu het stadhuis) en een toren. Binnen hangen schilderijen uit de School van Rubens en er is een kapel met veel engelen en bladgoud. Er hangt ook een schilderij van Jean-Honoré Fragonard, *Le lavement des pieds* (De voetwassing), geschilderd toen hij 22 jaar oud was. Petrus wordt de voeten gewassen door Jezus.

6, place du Petit Puy.
ville-grasse.fr

Het bisschoppspaleis

Het oude bisschoppspaleis is nu het gemeentehuis van Grasse. In een reliëf bij de voordeur zie je een vrouw, het symbool van de stad, omringd door bloemen van de parfumindustrie: jasmijn, rozen, tuberoos, sinaasappel, olijf, narcis.

Verderop staat een triomfboog in art-decostijl met de namen van gesneuvelden in de Eerste Wereldoorlog. Onder wie veel parfumeurs.

Place du Petit Puy.
ville-grasse.fr

Parfumscholen

Voor wie wil leren parfumeren, zijn er twee *écoles de parfumerie* in Grasse: L'École Supérieure du Parfum en het Grasse Institut de Parfum (GIP).

ecole-parfum.com
grasse-perfumery.com

Usine Fragonard

De fabriek van parfummerk Fragonard is te bezoeken. Je kunt hier oude alambieken en diverse technieken bestuderen, een gratis rondleiding krijgen (20 minuten) en workshops parfum maken volgen. In de boetiek kun je parfums en cosmetica van Fragonard kopen.

20, boulevard Fragonard.
usines-parfum.fragonard.com